
Yosano Akiko

Filtret hår

Udvalgte tanka i oversættelse ved Niels Kjær

Indholdsfortegnelse

Forord

Udvalgte tanka fra Midaregami

Tillæg: Syv tanka fra senere samlinger

Forklarende noter

Forord

Digtformen

Yosano Akiko (1878-1942) anses med rette for at være Japans bedste tankadigter og en af landets største lyrikere i det tyvende århundrede.

Den digtform, vi i dag kalder tanka, hed oprindeligt waka. Ordet *waka* betyder simpelthen "japansk digt", og digtformen waka er lige så gammel som japansk kultur i sig selv. Et waka er et kort digt på 31 stavelser, fordelt på fem linjer med henholdsvis 5, 7, 5, 7 og 7 stavelser i de enkelte linjer. Dermed er waka'et også en slags stammor til haikuformen med dens 17 stavelser fordelt på tre linjer (5-7-5).

Eksperterne mener, at waka'et har sin rod i japansk mundtlig folkedigtning. Det første nedskrevne waka er fra år 712 e.Kr. I den store antologi *Manyo-shu* ("Samling af 10.000 blade") fra ca. år 760 findes omtrent 4.500 digte, hvoraf de 4.200 er skrevet i waka-formen. De 561 forskellige forfattere tæller både kejsere, embedsmænd, krigere, bønder og fiskere. Og emnerne for disse waka er meget varierende.

Men i de følgende århundreder snævredes kredsen af digtere ind til kun at omfatte de kejserlige hoffolk og de adelige. Emnerne for lyrikken blev ligeledes indsnævret til bestemte motiver, fx nattergalens smukke sang, blomsterne i engen eller duggen på græsset. Det var den kinesiske kejserlige Tang-kultur, der var forbilledet. Frem til midten af det 15. århundrede udkom hele 20 kejserlige antologier, hvor af langt de fleste digte var skrevet i wakaformen. Den

mest berømte er *Shin kokinshu* ("Den nye samling af digte fra før og nu"). Her blev waka-digtningen inden for de få emner, der blev anset for passende, drevet til de yderste raffinementer.

Alt drejede sig om æstetik, men det førte i det lange løb også til indavl, kunstighed og klichéer. I de følgende århundreder blev det derfor renga-formen og senere haiku-formen, der tiltrak sig de mere selvstændige digtere, som ønskede fornyelse.

Hen imod slutningen af det 19. århundrede blev det absolutte nulpunkt nået. Waka-formen var ved at uddø. Men da opstod der en ny litterær bevægelse, startet af blandt andre Yosano Tekkan (1873-1935) omkring tidsskriftet *Myojo* ("Morgenstjernen"). Han og hans meningsfæller ønskede at bevare waka-formen med de 31 stavelser, men at forny indholdet ved at udvide emnekredsen. Dette "nye" waka gav de navnet *tanka* ("kort digt").

Et *tanka* består altså ligesom et waka af 31 stavelser (5-7-5-7-7). Man kan så spørge, på hvilken måde et *tanka* adskiller sig fra et waka - eller et haiku? Det korte svar er, at et *tanka* (i modsætning til et waka) ikke behøver at henvise til naturen, og at det (i forhold til et haiku) er to linjer længere og ikke nødvendigvis indeholder et årstidsord, men derimod ofte rummer menneskelige følelser udtrykt i et lille forløb.

Yosano Akiko

Yosano Akiko blev født i 1878 i Sakai, en by i nærheden af Osaka. Hendes familie fremstillede og solgte *yokan*, en sød bønnepasta omsvøbt med bambusblade, men faderen var også optaget af litteratur og kunst. Han sørgede for, at Akiko fik den bedst tænkelige uddannelse inden for klassisk og moderne litteratur, og allerede som teenager begyndte hun selv at skrive digte.

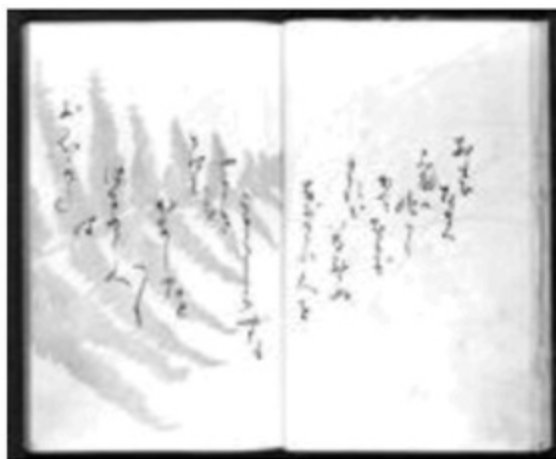

Yosano Akiko og Tekkan

Som et led i forsøget på at promovere *tanka*, det "nye" waka, besøgte Yosano Tekkan byerne Kyoto og Osaka, hvor han afholdt workshops og underviste i sine reformtanker. Det var på en sådan workshop i Osaka, at Tekkan mødte Akiko i august 1900. Han bemærkede straks hendes enestående talent, og Akiko blev snart fast leverandør af tanka-digte til tidsskriftet *Myojo*. De to digtere indledte også et kærlighedsforhold, selv om Tekkan på det tidspunkt allerede var involveret i flere andre forhold og i henholdsvis 1899 og 1900 blev far til børn født af to forskellige kvinder. I 1901 flyttede Akiko til Tokyo, parret blev gift, og senere samme år udkom Yosano Akikos berømte samling af 399 tanka, *Midaregami* ("Filtret hår"). Bogen chokerede offentligheden og kritikerne på grund af den lidenskabelige individualisme og den ligefremme skildring af en kvindes erotiske følelser. Digtene udfordrede både de æstetiske normer og de patriarkalske værdier i det japanske samfund og blev en stor inspirationskilde for datidens fremspirende kvindebevægelse.

I løbet af sit lange litterære liv skrev Yosano Akiko cirka 40.000 digte, og hun udgav blandt andet 20 samlinger med tanka-digte og 11 prosabøger. Under den russisk-japanske krig 1904-1905 skrev hun et anti-krigsdigt, der vakte enorm

opsigt og blev betragtet som yderst kontroversielt. Akiko foretog sammen med Tekkan en rejse til Europa kort før Første Verdenskrig. Hendes berømmelse overstrålede efterhånden ægtemandens anseelse, og med tiden blev det Akiko, der med sit forfatterskab forsørgede ægteparret og deres 13 børn. Hun fandt også tid til at grundlægge en pigeskole og oversætte en række af de gamle japanske klassikere til en moderne japansk sprogbrug.

Yosano Akikos håndskrift

Yosano Akiko døde i 1942, og hun ligger begravet i Fuchu, Tokyo. Hun regnes i dag for Japans største tanka-digter, og en af det 20. århundredes vigtigste kvindelige lyrikere.